

Shqipëria – Maqedonia – Kosova – Moldavia – Holanda – Turqia – Armenia - Argjentina

Trajnim i organizuar nga IHS

“Qytetet në
tranzicion:
ZHVILLIMI URBAN
Në SHTETET
POSTKOMUNISTE
EVROPIANE”

Durrës
19-31.10.2003

Hoteli: ‘Adriatik’

Qytetet në tranzicion

Shqipëria – Maqedonia – Kosova – Moldavia – Holanda – Turqia – Armenia - Argjentina

- **Prezentimi i pjesëmarrësve**

- Rolf - IHS, Departamenti i Banimit - udhëheqës i trajnimit
- Raul - IHS, Argjentinë
- Divna - Maqedoni, Asociacionin e Arkitektëve të Maqedonisë (NGO)
- Linda - Shqipëri, Bashkia e Durrësit
- Artani - Shqipëri, Co-Plan
- Nic - IHS, Rumania
- Dilek - Turqi, Ankara
- Akili - Shqipëri, Co-Plan
- Alketa - Shqipëri, pedagoge në seksionin e planifikimit urban në fakultet
- Suela - Shqipëri, Bashkia e Tiranës
- Konstantini - Moldavi, udhëheqës i Divizionit për Urbanizëm dhe Planifikim
- Vjollca - Kosovë, studente e Fakultetit të Arkitekturës
- Lumja - Kosovë, Divizioni i Hulumtimit në DPH / MMPH
- Luani - Kosovë, DPH / MMPH
- Sotiri - Shqipëri, Co-Plan
- Besniku - Shqipëri, Co-Plan
- Dritani - Shqipëri, Co-Plan
- Miranda - Shqipëri, Instituti Nacional i Planifikimit
- Irina - Armeni, Ministria për Zhvillim Urban
- Anahit - Armeni, Departamenti i Ndërtimit

Qytetet në tranzicion

Shqipëria – Maqedonia – Kosova – Moldavia – Holanda – Turqia – Armenia - Argjentina

- **Qëllimi**

- Ngritja e njohurisë
- Shkëmbim i përvojave për zhvillimet urbane në vendet post komuniste të EL
- Shkëmbim i eksperiencave nga vendet tjera më të zhvilluara me qëllim krahasimi

**Decen-
tralizimi**

**Zhvillimi
urban**

**Menaxhimi
me
pasurinë**

**Menaxhimi
Strategjik
në qytet**

Qytetet në tranzicion

Shqipëria – Maqedonia – Kosova – Moldavia – Holanda – Turqia – Armenia - Argjentina

Zhvillimet urbane

Ndryshimet socio-ekonomike

Ndërtimet ilegale në Kosovë, Shqipëri, Turqi, Maqedoni

Mosbashkëpunimi institucional

Mungesë e profesionisëve (ka kryesisht arkitektë e jo planera)

Mungesa e strategjive për zhvillime urbane

Ligjet e pazbatueshme

Problemet e ndryshme sociale

Rëndësia e decentralizimit- kusht për integrim në BE

Politikanët dhe profesionistët

Rëndësia e përfshirjes së komunitetit në planifikim qysh në fillim

Konkludim

- “Të gjithë jemi profesionit dhe po flasim dhe po kundërshtojmë politikanët dhe nuk jemi duke u munduar ti bindim për ndryshimet në vendimet e tyre” – Nic
- “Na pëlqeu apo jo, politikanët duhet ti kemi në anën tonë” - Besniku
- “Neve na duhet të bëjmë dicka këtë moment e jo të presim hartimin e planeve” – Rolf
- “Po flasim për politikanët dhe profesionistët e po e harrojmë komunitetin” – Divna
- “Arnold Shvarceneger është zgjedhë kryetar i California-s” - Rolf

Qytetet në tranzicion

Shqipëria – Maqedonia – Kosova – Moldavia – Holanda – Turqia – Armenia - Argjentina

Trendet ndërkombëtare në menaxhimin e zhvillimeve urbane

- Disa përvoja dhe shkaktarët në zhvillimin urban – Raul + Rolf
  - Botsuana (Mesatarja e jetës: 36 vjet/M dhe 32 vjet/F)
  - Afrika e Jugut HIV/AIDS (22% e popullatës e infektuar)
  - Europa lindore 8% e popullatës e infektuar me HIV

Zhvillimi urban në Amerikën Latine – Raul

- Argjentina
- Kolonizimi spanjoll dhe portugez në shek. XVI
- Nuk ka qytet pa qendër të organizuar
- Procesi urbanizimit ka filluar në vitet e 50-ta
  - plani strategjik në të cilin besoj pak ose fare nuk besoj...”

Gridiron layout

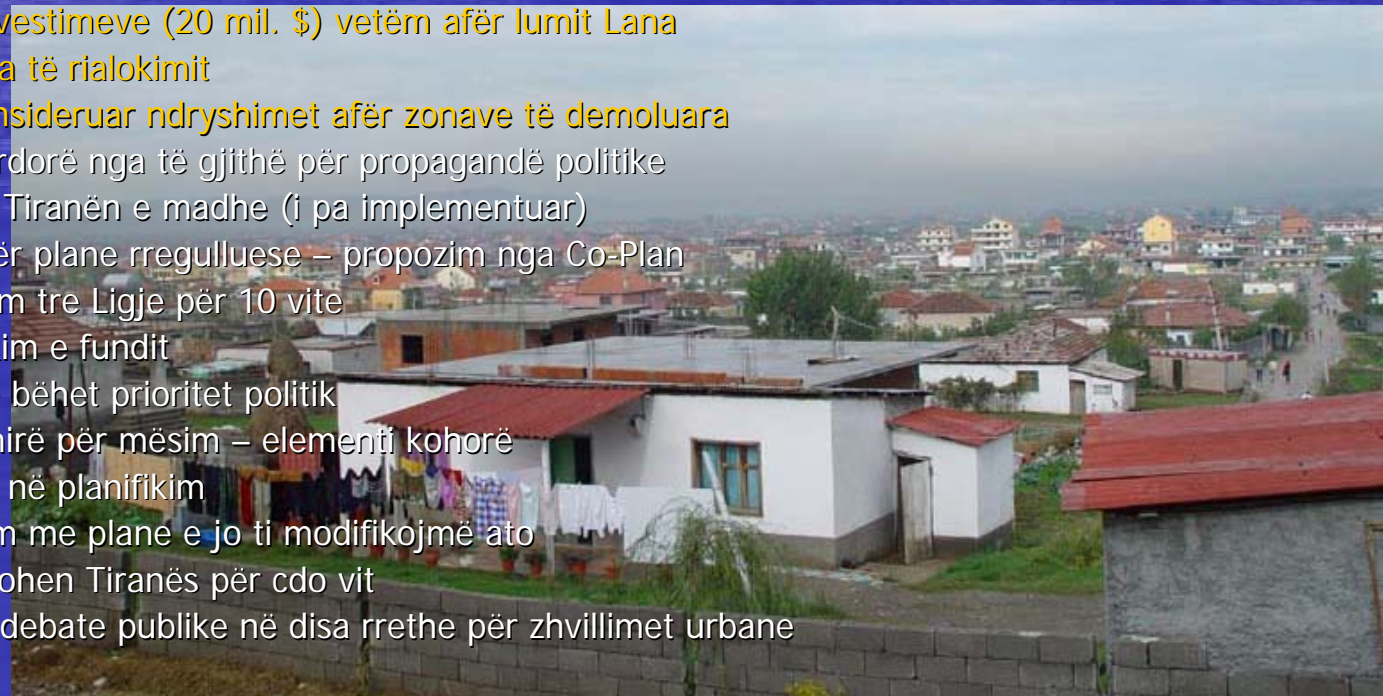
Qytetet në tranzicion

Shqipëria – Maqedonia – Kosova – Moldavia – Holanda – Turqia – Armenia - Argjentina

- **Çështjet e menaxhimit urban në Shqipëri**

- Çështje në menaxhimin urban – përvoja e Co-plan-it – Dritani & Besniku
Kamza – Fushëkruja – Durrësi – Bathorja

- 70% e ndërtimeve të reja **pa leje**
- 1995 demolimi nuk pat sukses
- 1999 – 2003 demolimi pat sukses – Policia ndërtimore
  - **Humbja e investimeve (20 mil. \$) vetëm afër lumit Lana**
  - **Pa alternativa të rialokimit**
  - **Nuk janë konsideruar ndryshimet afër zonave të demoluara**
- Legalizimi është përdorë nga të gjithë për propagandë politike
- Plani Strategjik për Tiranën e madhe (i pa implementuar)
- Planet e veprimit për plane rregulluese – propozim nga Co-Plan
- Janë aprovuar vetëm tre Ligje për 10 vite
- Reforma në planifikim e fundit
- Planifikimi Urban të bëhet prioritet politik
- Tirana shembull i mirë për mësim – elementi kohorë
- Nuk ka konkurrencë në planifikim
- Duhet të udhëheqim me plane e jo ti modifikojmë ato
- 30'000 banorë i shtohen Tiranës për cdo vit
- Projekti KOMPAS – debate publike në disa rrethe për zhvillimet urbane

Qytetet në tranzicion

Shqipëria – Maqedonia – Kosova – Moldavia – Holanda – Turqia – Armenia - Argjentina

- Projektet e CO-PLANIT

Instituti profesional joqeveritar për zhvillimin e habitatit

- Ndërmerr aktivitete të ndryshme në fushën e zhvillimit në nivel komuniteti
- Punon projekte dhe i implementon
- Organizon trajnime e shërbime konsulence në nivel bashkie apo edhe të sektorit jo-qeveritar
  - 30 trajnime
  - 700 trajnues
  - 10 botime
  - Debate publike të organizuara direkt në media
  - Organizimi i forumeve urbane

Qytetet në tranzicion

Shqipëria – Maqedonia – Kosova – Moldavia – Holanda – Turqia – Armenia - Argjentina

- Vizitë studimore në:

- **Kamzë**

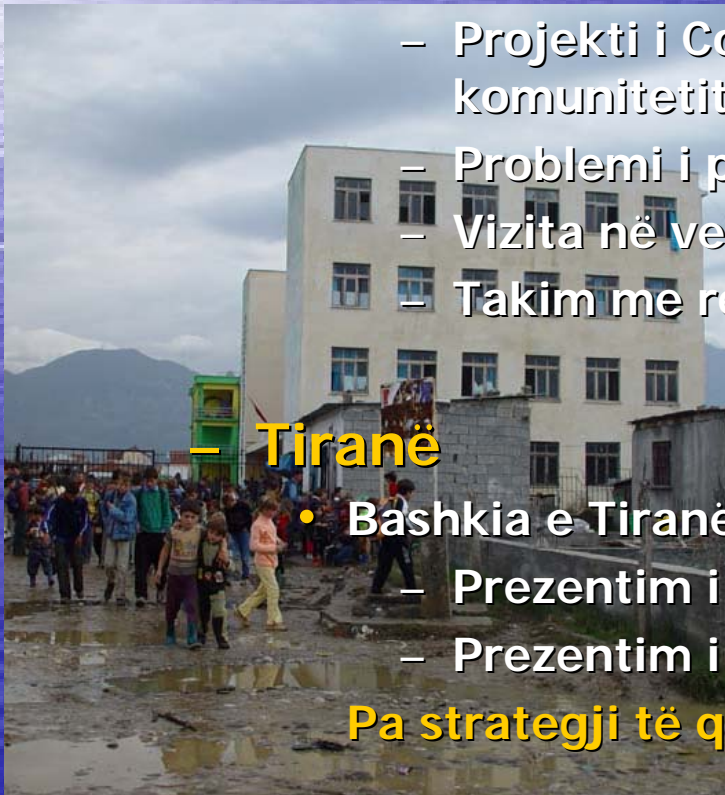
- Bathore – për 10 vite, nga 6'000 në 60'000 banorë
      - Projekti i Co-Planit (ngritja e vetëdijës dhe involmimi i komunitetit në zgjidhjen e problemeve)
      - Problemi i pronës
      - Vizita në vendin e ngjarjës
      - Takim me reprezentuesit e komunitetit

- **Tiranë**

- Bashkia e Tiranës
      - Prezentim i fazës së decentralizimit në Shqipëri
      - Prezentim i gjendjes në Bashkinë e Tiranës

Pa strategji të qartë – problemi kryesor “preokupimi me vetveten”

Qytetet në tranzicion

Shqipëria – Maqedonia – Kosova – Mollavia – Holanda – Turqia – Armenia - Argjentina

- Decentralizimi
  - Ndarja e përgjegjësive
  - Demokraci në nivelin lokal
  - Arrihet me kornizë ligjore- strategjia e decentralizimit
- Objektiva politike
- Kusht për tu pranuar në BE
- Mundëson transparencë në vendimarrje
- Efikasitet në shërbime publike

“...decentralizimi është nevojë e dalur nga vet subjektet vendimmarrëse apo është e kërkuar nga dikush tjetër si UNMIK, UE, OKB etj. ...”

Qytetet në tranzicion

Shqipëria – Maqedonia – Kosova – Moldavia – Holanda – Turqia – Armenia - Argjentina

- Procesi i decentralizimit në Shqipëri
  - Ministria e Qeverisë Lokale dhe decentralizimit (1999)
  - Strategjia nacionale për decentralizim (modeli vetanak për decentralizim-janar 2000 nga këshilli i Ministrave)
  - Nivelet e vet-qeverisjes
    - ❖ 309 komuna (fshatra)
    - ❖ 65 bashki (komuna)
    - ❖ 12 rajone
  - Problemet që po e ngadalsojnë procesin:
    - Furnizimi me ujë të pijes
    - Shkollimi
    - Urbanistika
    - Shëndetsia

Qytetet në tranzicion

Shqipëria – Maqedonia – Kosova – Moldavia – Holanda – Turqia – Armenia - Argjentina

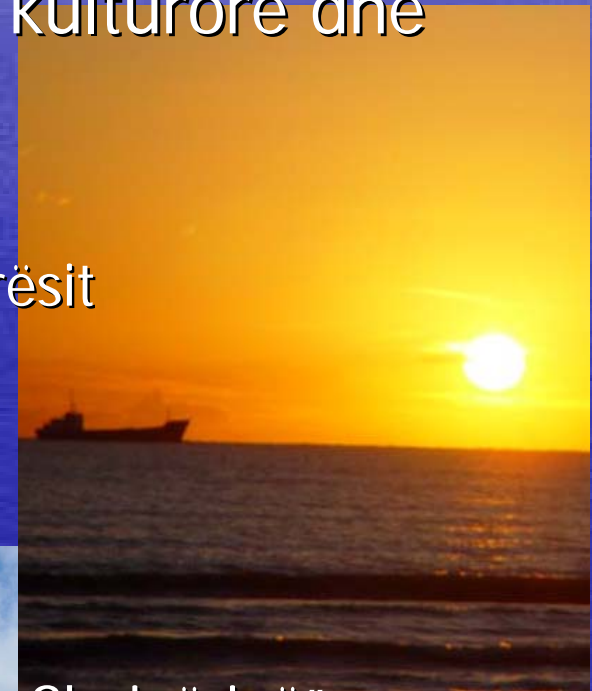
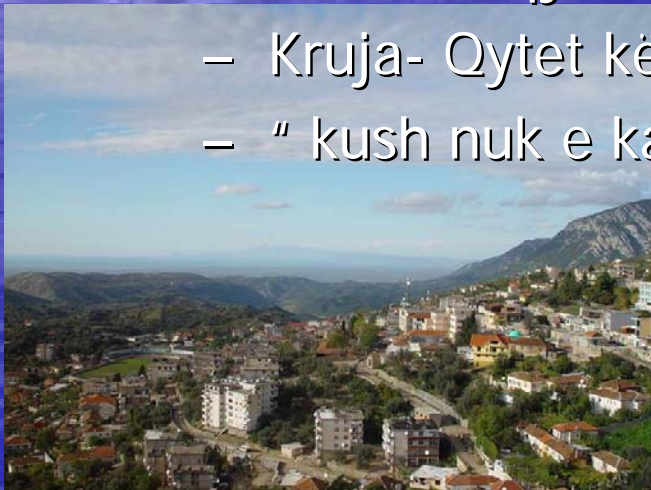
- Menaxhimi i vlerave urbane
  - Vlerat publike-parqet,rrugët etj
  - Vlerat private-prona, objektet etj
- Inventarizimi i tyre
- Databaza
- Ndarja e përgjegjësisë mes qeverisë lokale dhe qendrore
- Trashëgimia kulturore dhe urbane si vlerë për zhvillimin urban

Qytetet në tranzicion

Shqipëria – Maqedonia – Kosova – Moldavia – Holanda – Turqia – Armenia - Argjentina

- Menaxhimi i vlerave urbane-Trashëgimia kulturore dhe urbane si vlerë për zhvillimin urban
  - Vizitë pune në amfiteatrin dhe muzeun e Durrësit
  - Ekpozita: Durrësi 3000 vjet qytetërim
  - Vizitë në qytetin e Krujës
  - Kruja- Qytet kështjellë
  - “ kush nuk e ka vizituar Krujën nuk ka vizituar Shqipërinë”

Qytetet në tranzicion

Prezentimi i vendeve pjesëmarrëse

Shqipëria – Maqedonia – Kosova – Mollavia – Holanda – Turqia – Armenia - Argjentina

• TURQIA

– Informata të përgjithshme

- Shtet unitar i centralizuar
- E shpallur Republikë në vitin 1923
- 65 mil. banorë
- Një urbanizim rapid
- 70% territor urban
- Urbanizimi ka filluar në vitet e 50-ta
- Qeveri Metropoli kanë filluar në vitin 1982

– Planifikimi dhe nivelet

- Planet me $P=1/500'000$ deri në $1/100'000$ janë përgjegjëse organet qendrore
- Bregdeti dhe zonat e veqanta (industriale) gjithashtu nga orgnet qendrore
- Planet me $P=1/25'000$ Ministria e Punëve Publike
- Planet tjera niveli komunal

– Organizimi teritorial

- Provinca 80
- Komuna metropole 15
- Komuna – distrikte 3216 (së paku 2'000 b.)
- Fshati ??? (më pak se 2'000 b.)

Qytetet në tranzicion

Prezentimi i vendeve pjesëmarrëse

Shqipëria – Maqedonia – Kosova – Moldavia – Holanda – Turqia – Armenia - Argjentina

- **MOLDAVIA**

- **Informata të përgjithshme**

- Pavarësia në Gusht 1991
    - Kushtetuta e adaptuar në vitin 1994
    - 33'700 km²
    - 4.4 mil. banorë
    - 130 b/km²
    - 64% - polullatë urbane
    - Naconalitetet: Rrumun 64%, Ukrainas 13.8%, Rus 13% dhe të tjerë

- **Planifikimi dhe nivelet**

- Plani kombëtar
    - Plani Gjeneral Urbanistik

Qytetet në tranzicion

Prezentimi i vendeve pjesëmarrëse

Shqipëria – Maqedonia – Kosova – Moldavia – Holanda – Turqia – Armenia - Argjentina

• MAQEDONIA

– Informata të përgjithshme

- Sip. 40'000 km² ???
- 2 mil. banorë
- 60% - popullatë urbane që jetojnë në 20 qytete
- Disparitet i madh në mes zonave urbane dhe rurale
- Kryeqyteti – Shkupi ku jetojnë 1/3 e popullatës (600'000 b.)
- Rritje rapide e zonave Tetovë-Gostivar
- Ndarja nga YU në vitin 1990
- Kushtetuta e re në vitin 1991

– Planifikimi dhe nivelet

- Përgjegjëse niveli qendror
  - Strategjia e Zhvillimit nacional
  - Iniciativa për aktet ligjore
  - Iniciativa për Planin Hapësinor
- Minitritë bëjnë pregaditjen, monitorimin dhe kontrollin e ligjeve
- Parlamenti bënë aprovimin e ligjeve dhe strategjinë e zhvillimit nacional
- **Korrupcioni është prezent në cdo nivel**
- **Planet mund të ndërrohen në cdo moment dhe nga cdo kush**
- **Morali i dyfishtë i qytetarëve**

Qytetet në tranzicion

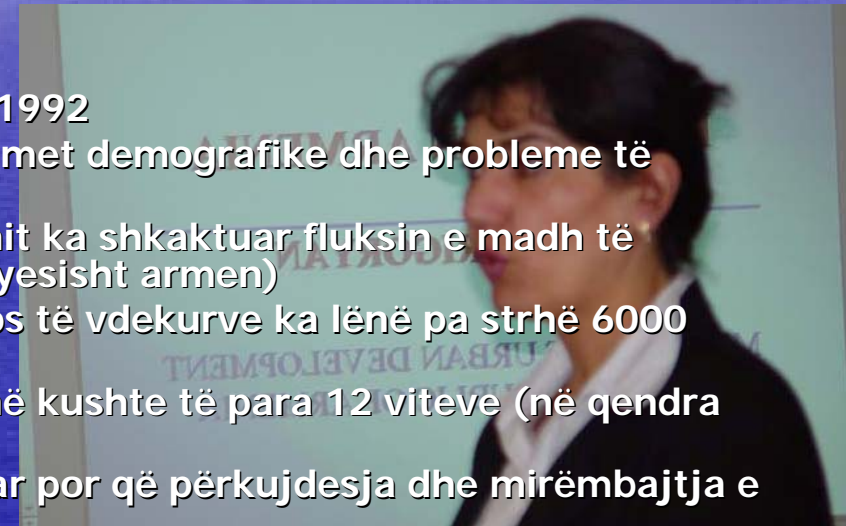
Prezentimi i vendeve pjesëmarrëse

Shqipëria – Maqedonia – Kosova – Moldavia – Holanda – Turqia – Armenia - Argjentina

• ARMENIA

– Informata të përgjithshme

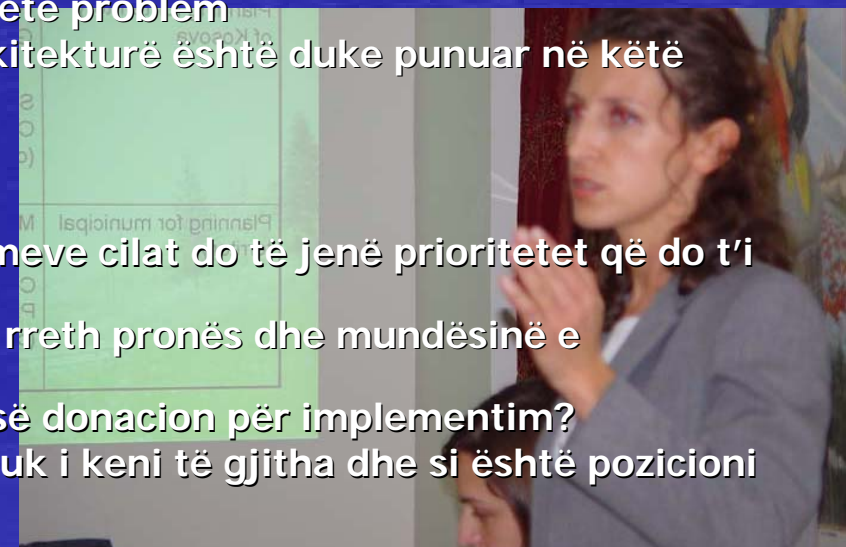
- Republikë me pavarësi të shpallur në vitin 1992
- Lufta dhe termetet kanë shkaktuar ndryshimet demografike dhe probleme të shumta të banimit
- Konflikti në mes Armenisë dhe Azerbajjanit ka shkaktuar fluksin e madh të refugjatëve të ardhur nga Azerbajjani (kryesisht armen)
- Termeti i njohur që ka ndodhë në Spitak pos të vdekurve ka lënë pa strhë 6000 familje
- Një pjesë e këtyre familjeve ende jetojnë në kushte të para 12 viteve (në qendra kolektive)
- 90% e banesave ekzistuese janë privatizuar por që përkujdesja dhe mirëmbajtja e tyre është në nivelin më të ulët
- Nuk ka ende një politikë që do të trajtojë këtë problem
- Momentalisht Instituti për Ndërtim dhe Arkitekturë është duke punuar në këtë drejtim

• KOSOVA

– Pyetjet:

- **Rolf:** "...ne mesin e të gjitha këtyre problemeve cilat do të jenë prioritetet që do t'i ndërmerr Departamenti juaj"?
- **Nic:** "... nëse ka mundësi më shumë detaje rreth pronës dhe mundësinë e investimit nga jashtë"?
- **Alketa:** "Projekti "Rruga N.Tereze" a ka pasë donacion për implementim?"
- **Artani:** "...në lidhje me kompetencat, pse nuk i keni të gjitha dhe si është pozicioni i UNMIK-ut dhe Qeverisë?"

Qytetet në tranzicion

Shqipëria – Maqedonia – Kosova – Moldavia – Holanda – Turqia – Armenia - Argjentina

- Komentet e përgjithshme
  - Pjesëmarrës vijnë nga vende me sisteme të ndryshme
  - Me rëndësi të keni informata të përgjithshme
  - Ka presion në administratë-t'iu vihet përballë për zgjidhjen e problemeve të komunitetit
  - Disa vende janë më të avancuara në decentralizim (Turqia); Shqipëria në proces të zhvillimit; Kosova në nismë
  - Është mirë të keni ndonjë plan veprimi për të implementuar ligjet apo edhe planet
  - Mungesë e komunikimit - të vendoset kooperimi horizontal dhe vertikal
  - Pjesëmarrja në planifikim e komunitetit (jo në fund të procesit)
  - Resurset humane në planifikimin urban-platformë për të krijuar zhvillimin urban-plane veprimi për të përmirësuar resurset humane- roli i fakultetit i rëndësishëm në prodhimin e profesionalistëve